

MICHAŁ M. KOSMAN
Bydgoszcz
ORCID: 0000-0002-1966-9658

Polityka Niemiec wobec Chińskiej Republiki Ludowej w warunkach zmieniającego się ładu międzynarodowego

Wprowadzenie Nowy porządek międzynarodowy *in statu nascendi*

Wybuch wojny rosyjsko-ukraińskiej w lutym 2022 r. przyspieszył i wzmocnił trwającą od dłuższego czasu debatę wśród ekspertów na temat dynamiki zmian zachodzących w stosunkach międzynarodowych. Na owe zmiany składa się wiele procesów, wśród których – w dużym skrócie – można wymienić: dynamiczny rozwój technologiczny (w sektorach cywilnym i wojskowym), kryzys klimatyczny, globalny przyrost demograficzny, migracje oraz przetasowania w międzynarodowym układzie sił.

Celem artykułu jest zarysowanie ewolucji polityki Niemiec wobec Chińskiej Republiki Ludowej w obliczu zmieniającego się ładu międzynarodowego, którego główną cechą jest odchodzenie od jednobiegowości i wzrost znaczenia Chin, zwłaszcza w kontekście wniosków płynących z konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. W związku z tym można sformułować hipotezę zakładającą, że Niemcy wyciągnęły wnioski z inwazji rosyjskiej na Ukrainę i świadome są potrzeby redukcji ekonomicznego uzależnienia od Chin, prowadzących coraz bardziej ofensywną politykę zagraniczną, która może powodować w przyszłości wzrost napięć i zmusić Zachód do ograniczenia lub zerwania relacji gospodarczych z tym państwem. Przygotowanie artykułu wymagało zastosowania metody monograficznej, umożliwiającej omówienie faktów będących przedmiotem badań w logice przyczynowo-skutkowej. Posłużono się ponadto metodą analizy treści w odniesieniu do dokumentów i wypowiedzi wybranych polityków.

Ład międzynarodowy, jaki zapanował po zakończeniu zimnej wojny, przy najmniej przez pierwsze kilkanaście lat wykazywał cechy jednobiegunowości. Uzasadnienie takiego stanowiska tkwiło we wszechstronnej dominacji Stanów Zjednoczonych: militarnej, gospodarczej oraz w pewnym sensie kulturowej (w znaczeniu kultury masowej). Skala tej dominacji powodowała, że USA były przez lata jedynym państwem zasługującym na miano supermocarstwa. Waszyngton był w stanie dokonywać projekcji siły, prowadząc wiele interwencji zbrojnych w różnych zakątkach planety. Amerykański potencjał pozwalał na prowadzenie działań militarnych w Zatoce Perskiej (dwie wojny z Irakiem), w Europie (Bośnia i Hercegowina, Kosowo) czy w Afganistanie, nie licząc innych obszarów o nieco mniejszej intensywności interwencyjnej.

Po zamachach terrorystycznych na *World Trade Center* i Pentagon 11 września 2001 r. USA *gros* swej uwagi skoncentrowały na tzw. wojnie z terroryzmem. Uwagę opinii publicznej przykuwały wojny przeciwko talibom i *Al-Kaidzie*, Irakowi czy Państwu Islamskiemu. Tymczasem nieco w cieniu tych wydarzeń następowały zmiany w międzynarodowym układzie sił. Za najważniejszy element tych procesów należy uznać wyraźne wzmocnienie potencjału gospodarczego i militarnego Chińskiej Republiki Ludowej oraz towarzyszący mu wzrost ambicji mocarstwowych, co koliduje z nieskrywaną amerykańską determinacją na rzecz utrzymania pozycji najsilniejszego mocarstwa globu. Drugim ważnym elementem jest renesans ambicji mocarstwowych Rosji, którego symbolicznych początków możemy doszukiwać się w 2007 r., wraz z wygłoszeniem przez prezydenta Władimira Putina słynnego przemówienia na monachijskiej konferencji bezpieczeństwa, w którym skrytykował dotychczasową politykę Zachodu, a w szczególności Stanów Zjednoczonych (zapis przemówienia Władimira Putina na konferencji w Monachium w 2007 r. zob. *Putin's*).

Wzrostowi potęgi Chin towarzyszy odejście od tradycyjnego jeszcze do niedawna ukrywania swoich ambicji w polityce mocarstwowej. O wizerunkowej dynamice Państwa Środka niech świadczy fakt, że jeszcze w 2017 r. jeden z niemieckich ekspertów pisał o Chinach jako państwie, które dysponuje znacznym potencjałem, ale wystarczającym do wywierania wpływu przede wszystkim w Azji Południowo-Wschodniej, bądź też sektorowo, jak w obszarze kształtowania polityki klimatycznej (Maull 2017: 14). Obecnie Pekin otwarcie już demonstruje swoje dążenia do dominacji co najmniej regionalnej, rozbudowując obecność zwłaszcza na Morzu Południowochińskim, wchodząc w spory terytorialne z państwami Azji Południowo-Wschodniej o liczne wyspy zarówno tego akwenu, jak i Morza Wschodniocińskiego. Najbardziej zapalnym punktem potencjalnej konfrontacji z USA jest bez wątpienia Tajwan, uznawany przez ChRL za część swego terytorium, podczas gdy Waszyngton

sprzeciwia się ewentualnym zakusom siłowego przyłączenia wyspy do ChRL, oficjalnie deklarując politykę „strategicznej niejednoznaczności” (*strategic ambiguity*) i utrzymania *status quo*. Nic dziwnego, że w ostatnich latach wśród ekspertów żywe są rozważania dotyczące rywalizacji chińsko-amerykańskiej i potencjalnej konfrontacji między dwiema potęgami (wśród wielu publikacji, które ukazały się na ten temat, można w szczególności wymienić: Allison 2018, por. inne opracowania nawiązujące do rywalizacji mocarstwowej: Kissinger 2017, Mearsheimer 2019, Kuźniar 2022). Z kolei rosyjska inwazja na Ukrainę w 2022 r. podsycała obawy, iż może ona być dla Pekinu przykładem zachęcającym do militarnej próby zajęcia Tajwanu. Można przypuszczać, że stanowcza reakcja USA polegająca na wspieraniu Ukrainy w zakresie sprzętu wojskowego miała być obliczona (oczywiście oprócz spowolnienia działań Rosji) także na zademonstrowanie gotowości do pomocy Tajwanowi. Pekin w takiej kalkulacji musiałyby liczyć się z wysoką ceną za ewentualną próbę siłowego przejęcia wyspy, zaś jej rezultat byłby trudny do przewidzenia.

Renesans ambicji mocarstwowych Rosji można symbolicznie datować na 2007 r. i wspomniane przemówienie Władimira Putina. Rok później nastąpiła krótka sierpniowa wojna z Gruzją, w 2014 r. bezkrwawa aneksja Krymu, zaś w 2022 r. pełna inwazja na Ukrainę. Po kilkunastu latach względnego obniżenia międzynarodowego statusu Rosji w porównaniu z ZSRR, Moskwa postanowiła wrócić do pierwszej ligi mocarstw. Rosyjska argumentacja geopolityczna sprowadza się przede wszystkim do oskarżeń wobec Stanów Zjednoczonych o ich ekspansywną politykę, unilateralizm działań międzynarodowych i zbliżanie się NATO do granic Rosji. Ukraina w tej projekcji traktowana jest jako dawne terytorium Rosji i kluczowy element w odbudowie mocarstwowości, toteż jej zbliżenie z UE i współpraca z NATO (z potencjalnym członkostwem) stanowiła z perspektywy Kremla przekroczenie „czerwonej linii” i skłoniła do inwazji na sąsiada w 2022 r.

Obserwując zmiany porządku międzynarodowego można zatem wysunąć założenie, że kształtuje się obecnie ład wielobiegunowy, a konkretnie trójbiegunowy z udziałem Stanów Zjednoczonych, Chin i Rosji (warto odnotować także inne opisy nowego ładu międzynarodowego, przykładem jest interesująca analiza kształtującego się porządku globalnego, opisanego jako układ „2+2”, tj. dwa supermocarstwa: USA i Chiny, oraz dwa mocarstwa: Rosja i Indie: Radziejewski 2023). Pewne wątpliwości może budzić umieszczenie Rosji w gronie największych mocarstw (supermocarstw) obok USA i ChRL, zwłaszcza jej potencjał gospodarczy daleko odbiega od zasobów obu potęg. Niemniej jednak potencjał militarny, zwłaszcza nuklearny, jest bez wątpienia na tyle znaczącym atutem, że Rosja powinna być uwzględniana jako ważne ogniwo rywalizacji

globalnej – jeśli nie gracz najwyższej rangi, to z pewnością jako podmiot, który potencjalnie może stanąć po stronie jednego z dwóch głównych graczy w ich rywalizacji. W tym trójstronnym układzie po wybuchu konfliktu rosyjsko-ukraińskiego zarysował się nieformalny sojusz Rosji z Chinami. Te ostatnie wprawdzie unikają otwartego wsparcia Rosji, niemniej ich postawę wobec Moskwy można określić jako życzliwą neutralność (szerzej na temat stanowiska ChRL wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego zob. Wiśniewski 2023).

Zasygnalizowane zmiany stawiają także państwa UE (i Unię jako całość) przed trudnymi decyzjami, jak ukierunkować politykę zagraniczną w obliczu narastającej rywalizacji mocarstwowej. Raczej już do przeszłości należą dywagacje na temat roli UE jako potencjalnego mocarstwa w międzynarodowym układzie sił. O ile można byłoby uznać je za uzasadnione w odniesieniu do siły gospodarczej czy demograficznej, to nikłe wciąż postępy w budowie koherentnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa nie pozwalają na określenie Unii jako mocarstwa politycznego. Nie można oczywiście wykluczyć wzmocnienia spójności polityki zagranicznej UE, być może poczucie zagrożenia ze strony Rosji i potencjalne obniżenie poziomu amerykańskich gwarancji sojuszniczych wzmocni Wspólną Politykę Zagraniczną i Bezpieczeństwa UE. Ścisłjsza unia polityczna wydaje się jednak obecnie mało prawdopodobna, pomimo pewnych impulsów, jak np. stworzenie z inicjatywy Niemiec tzw. grupy przyjaciół większości kwalifikowanej w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (WPZiB) UE w maju 2023 r. (*Gemeinsame Mitteilung* 2023; Mintel, von Ondarza 2022). Czynnikiem niesprzyjającym wzmocnianiu WPZiB jest także zróżnicowane poczucie zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej, co do zasady odwrotnie proporcjonalne do odległości danego państwa od Rosji. Niemniej jednak trzy główne czynniki, tj. trwający od kilkudziesięciu lat sojusz polityczno-wojskowy ze Stanami Zjednoczonymi, sąsiedztwo z Rosją oraz ogromne rozmiary wymiany handlowej z Chinami, stawiają przed Unią Europejską i Niemcami konieczność wypracowania długofalowej polityki i znalezienia odpowiedniej formuły relacji z tymi trzema mocarstwami. Jest to niebywale trudne zadanie w obliczu napięć amerykańsko-chińskich, amerykańsko-rosyjskich i luźnej współpracy chińsko-rosyjskiej (Rosja pełni tu rolę junior-partnera, a głównym zasadniczo spoiwem tej współpracy jest antyamerykanizm). Spore obawy budzi perspektywa ukształtowania się i utrwalenia stanu nierównowagi gospodarczej pomiędzy Europą a Chinami na korzyść tych drugich. Podnoszone są zarzuty, że Chiny będą korzystać z europejskich technologii, nie oferując w zamian istotnych korzyści, jak chociażby szerszego dostępu do własnego rynku (zob. *Majority* 2024; *EU warns* 2023).

Skalę chińskiego wyzwania akcentuje komunikat Wysokiego Przedstawiciela ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa UE z 12 marca 2019 r. W dokumencie dostrzeżono, że Unia jest głównym partnerem handlowym Chin, zaś Chiny dla Unii drugim, zaraz po Stanach Zjednoczonych. Jednocześnie jednak – jak czytamy – „w ostatnim dziesięcioleciu potęga gospodarcza Chin i ich wpływ polityczny wzrosły do niespotykanych rozmiarów w nadzwyczaj szybkim tempie, co odzwierciedla ambicje tego kraju, aby stać się wiodącym mocarstwem na świecie” (*Wspólny komunikat* 2019: 2). Komunikat zaakcentował m.in. konieczność kierowania się zarówno interesami, jak i zasadami w relacjach z ChRL oraz dążenia do równoprawnych warunków współpracy ekonomicznej opartych na zasadzie wzajemności. Pozostaje on zestawem aktualnych wytycznych w polityce Unii wobec Chin. Warto nadmienić, że z końcem 2020 r. udało się wynegocjować porozumienie UE z ChRL w sprawie zasad wzajemnych inwestycji (*UE i Chiny osiągnęły 2020*), jednak jego ratyfikacja i wejście w życie od początku stały pod znakiem zapytania, podobnie jak perspektywy uzyskania realnych korzyści z umowy przez Unię (Przychodniak 2021). Spośród nowszych dokumentów instytucji UE na temat relacji z Chinami warto odnotować też alarmistyczną rezolucję Parlamentu Europejskiego z 17 stycznia 2024 r., w której szczegółowo wypunktowano główne zagrożenia wynikające z nadmiernego wpływu ChRL na państwa Unii (*Skutki* 2024).

Zarys relacji RFN i ChRL: wzrost znaczenia Pekinu, wymiana gospodarcza i rodzące się kontrowersje wizerunkowe

W 2022 r. minęła pięćdziesiąta rocznica zawarcia stosunków dyplomatycznych pomiędzy RFN a ChRL, które w następstwie słynnej „dyplomacji pingpongowej” zaczęły otwierać się na kontakty z państwami Zachodu. Wcześniejsze próby ChRL nawiązania relacji z RFN jeszcze w latach pięćdziesiątych XX w. nie spotkały się z zainteresowaniem Bonn, Pekin natomiast utrzymywał relacje z NRD w ramach szeroko rozumianej wspólnoty socjalistycznej (Ciesielska-Klikowska 2023: 42). Z chwilą nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Chinami a zachodnimi Niemcami, centralną płaszczyzną ich relacji stała się na dekady wymiana gospodarcza. Po zakończeniu zimnej wojny pozycja Chin w niemieckiej wymianie handlowej konsekwentnie rosła (i niestety także ujemny dla Niemiec bilans handlowy), zaś wzrost znaczenia Państwa Środka powodował, że obie strony rozszerzały płaszczyzny dwustronnych konsultacji. Trudną kwestią w kontaktach bilateralnych od początku były prawa człowieka i standardy państwa prawa. W okresie rządów Gerharda Schröde-

ra tematy te były przedmiotem oficjalnego dialogu, jednak w praktyce Berlin unikał nadmiernego ich eksponowania w celu niezakłócania bieżących relacji. W okresie rządów Angeli Merkel taki kurs był w zasadzie kontynuowany, choć niemieckie elity polityczne z czasem coraz mocniej akcentowały deficyt przestrzegania praw człowieka w Chinach, ich ekspansję gospodarczą i dostrzegały potrzebę wzmacniania współpracy z innymi partnerami w Azji Południowo-Wschodniej. Symbolika niektórych wydarzeń, jak np. wizyta Dalajlamy w Niemczech w 2007 r., wywoływała niezadowolenie Pekinu. Niemniej jednak na pierwszym planie był pragmatyzm stosunków handlowych oraz retoryka o strategicznym partnerstwie. W 2011 r. zainicjowano tradycję bilateralnych konsultacji międzyrządowych. Wzrastał poziom wzajemnych inwestycji. Niemniej jednak z perspektywy niemieckich elity politycznych i gospodarczych narastająca na niekorzyść Niemiec nierównowaga w handlu z Chinami stopniowo wyrastała do rangi poważnego problemu w stosunkach dwustronnych.

Rosnący deficyt handlowy i chińska aktywność inwestycyjna zaczęła wyraźnie niepokoić Niemcy, zwłaszcza w branżach uważanych za istotne dla bezpieczeństwa. Spore kontrowersje wywołało przejęcie przez Chińczyków w lipcu 2016 r. niemieckiego koncernu Kuka, specjalizującego się w produkcji sprzętu gospodarstwa domowego. Szczególne obawy z czasem zaczęły dotyczyć sektora związanego z produkcją mikroprocesorów. Federalne ministerstwo gospodarki i energii w październiku 2016 r. wstrzymało zgodę na przejęcie firmy Aixtron (sektor mikroprocesorów) przez chińskie przedsiębiorstwo Fujian Grand Chip (Kublik 2016). Podobne kontrowersje towarzyszyły zakupowi niemieckiego producenta maszyn KraussMaffei. Nowy wymiar w postrzeganiu politycznej i gospodarczej roli Chin zaczął rysować się wraz z kolejnymi latami rządów Xi Jinpinga, który stopniowo – a w ostatnich latach już otwarcie – odchodził od taktyki pozostawania w cieniu i ukrywania ambicji mocarstwowych. Warto odnotować, że kanclerz Angela Merkel u schyłku swego urzędowania była poddawana – nie tylko przez opozycję, ale i w szeregach chadeckich – krytyce za zbyt miękką kurs wobec Pekinu i iluzje o strategicznym partnerstwie obu państw (Benner 2023: 28-29). Formułowano jednak przy tym obawy, że rozluźnienie więzów gospodarczych z Chinami osłabi konkurencyjność niemieckich przedsiębiorstw. Z drugiej strony dostrzegano, że Chiny są już w stanie w coraz większym stopniu samodzielnie wytwarzać np. określone maszyny przemysłowe, nie są już tak silnie jak niegdyś uzależnione od ich importu, co powoduje, że kurczą się perspektywy zysków zagranicznych przedsiębiorstw, w tym niemieckich. Zaczęto dostrzegać problemy chińskiego modelu rozwoju, powątpiewając w jego trwałość. W opublikowanej w 2021 r. analizie jednego z najważniejszych niemieckich think-tanków, *Stiftung Wissenschaft und Politik*

sformułowanych zostało kilka ciekawych wniosków. Oprócz tych powszechnie krążących w przestrzeni publicznej (nieuczciwa konkurencja ze strony Pekinu, narastający konfrontacyjny charakter polityki ChRL *etc.*) można dostrzec także taki, iż rozwój gospodarczy Chin opiera się na słabych podstawach (m.in. niskiej produktywności), jak również wniosek o przecenianiu znaczenia Chin dla gospodarki niemieckiej. Istotnym elementem modelu dwustronnych relacji gospodarczych był od dawna eksport wysoko rozwiniętych maszyn przemysłowych do Chin, co pozwalało na dynamiczny rozwój miejscowego przemysłu przetwórczego. Duże znaczenie miał także fakt, że rozmiary handlu Niemiec z Chinami wyraźnie przeważały nad obrotami innych państw UE z ChRL. Niemniej jednak zaledwie 2% niemieckich miejsc pracy miało być uzależnionych od eksportu do Chin (większe rozmiary niż z Chinami niemiecki handel osiągnął w 2019 r. z Polską, Czechami i Węgrami łącznie). Wizerunkowe znaczenie Chin dla gospodarki niemieckiej wynikało natomiast z wysokich obrotów handlowych i zysków największych przedsiębiorstw niemieckich, zwłaszcza branży motoryzacyjnej czy chemicznej (Dieter 2021: 22 i nast.).

ChRL od wielu lat jest jednym z najważniejszych partnerów gospodarczych Niemiec. W 2023 r. (według wstępnych danych opublikowanych w połowie lutego 2024 r.) Chiny zajęły czwarte miejsce wśród odbiorców niemieckich towarów (po Stanach Zjednoczonych, Francji i Niderlandach) i pierwsze miejsce wśród dostawców (*Rangfolge* 2024). Istotną bolączką z perspektywy Berlina jest natomiast utrzymujący się od lat wysoki deficyt w wymianie handlowej z państwem środka, co ilustruje poniższa tabela.

Tabela
Wymiana handlowa RFN z ChRL w latach 2010-2022

Rok	Eksport z Niemiec do Chin w mld euro	Import z Chin do Niemiec w mld euro	Udział Chin w handlu zagranicznym Niemiec
2010	53,8	77,3	7,5%
2011	64,9	79,5	7,4%
2012	66,8	78,5	7,3%
2013	66,9	74,5	7,1%
2014	74,4	79,8	7,6%
2015	71,3	91,9	7,6%
2016	76,1	94,2	7,9%
2017	86,1	101,8	8,1%
2018	93,0	106,1	8,3%
2019	96,0	110,1	8,5%

2020	95,8	117,4	9,5%
2021	103,6	143,0	9,5%
2022	106,9	192,0	9,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/73860/umfrage/deutschland-import-exporthandel-mit-china-seit-2006/>; <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1287627/umfrage/chinas-anteil-am-aussenhandel-von-deutschland/>.

W połowie lutego 2024 r. – jak sygnalizowano – Federalny Urząd Statystyczny (*Statistisches Bundesamt*) ogłosił najnowsze dane na temat niemieckiego handlu zagranicznego za 2023 r. Zgodnie z przytoczonymi informacjami, Chiny pozostały na pierwszym miejscu wśród partnerów handlowych RFN z łącznymi obrotami handlowymi w wysokości 253,1 mld euro. Wyprzedziły tylko minimalnie Stany Zjednoczone wśród partnerów handlowych Niemiec – zaledwie o 0,7 mld euro. Rok wcześniej różnica ta wynosiła aż 50 mld euro. Dane wskazywały na spadek obrotów handlowych z Chinami o znaczące 15,5% w porównaniu z 2022 r., przy niewielkim wzroście wymiany z USA – o 1,1%. Nastąpił też spadek importu z ChRL do kwoty 155,7 mld euro (spadek o 19,2%), podobnie jak niemieckiego eksportu do Państwa Środka do wartości 97,3 mld euro (spadek o 8,8%). Oznaczało to zmniejszenie deficytu w handlu z Pekinem do i tak znaczącej wartości 58,4 mld euro (przy 85,1 mld euro w 2022 r.). Najważniejszym kierunkiem niemieckiego eksportu były Stany Zjednoczone, osiągając wartość 157,9 mld euro, zaś import z USA wyniósł 94,4 mld euro, co oznaczało wyraźną nadwyżkę (63,5 mld euro) w handlu z partnerem zza Atlantyku. Natomiast godną odnotowania konsekwencją rosyjskiej napaści na Ukrainę było ograniczenie stosunków gospodarczych z Moskwą, co potwierdzały dane liczbowe: drastyczny spadek eksportu do Rosji o 38,8% do wartości 8,9 mld euro, oraz importu aż o 90% (przede wszystkim surowców energetycznych) do sumy zaledwie 3,7 mld euro (*Pressemitteilung* 2024).

Zamykając powyższe wątki można skonstatować, że na zmianę postrzegania Chin z zewnątrz złożyło się kilka czynników. Należą do nich: chińska ofensywa gospodarcza w postaci Inicjatywy Pasa i Szlaku (*Belt and Road*), rozbudowa infrastruktury wojskowej na Morzu Południowochińskim, coraz ofensywniejsza retoryka i działania wobec Tajwanu oraz zerwanie z zasadą maksymalnie dziesięcioletniego przywództwa w partii i państwie (a tym samym utrwalenie władzy Xi Jinpinga). Ta zmiana wizerunkowa Państwa Środka zaszła także w niemieckiej opinii publicznej, zwłaszcza po wybuchu wojny na Ukrainie (szerzej na temat relacji chińsko-niemieckich zob. Morozowski 2022).

Ewolucja percepcji ChRL w Niemczech na przełomie dekad w świetle dokumentów i praktyki – koncepcja *de-risking* po wybuchu konfliktu rosyjsko-ukraińskiego

Wybuch wojny rosyjsko-ukraińskiej w 2022 r. i wnioski płynące dla Niemiec z uzależnienia surowcowego od Rosji skłoniły Berlin do głębszej refleksji nad stosunkami gospodarczymi z Chinami. Konieczność zastąpienia w błyskawicznym tempie rosyjskiego gazu surowcem z innych źródeł zrodziła konstatację, iż potencjalnie analogiczne uzależnienie od znacznie większej gospodarki chińskiej może w przyszłości wywołać katastrofalne konsekwencje dla Niemiec. Nad Renem i Szprewą stało się to zaczynem poważnej debaty o dalszej polityce gospodarczej wobec Chin. Przyniosło ona konkretne skutki i decyzje. W październiku 2022 r. minister gospodarki i ochrony klimatu Robert Habeck zablokował planowane przejście produkującej elektroniczne chipy dla przemysłu motoryzacyjnego fabryki przedsiębiorstwa *Elmos* w Dortmundzie przez szwedzką firmę *Silex* należącą do chińskiego koncernu *Sai Microelectronics* za kwotę 85 mln euro. Minister uniemożliwił także sprzedaż Chińczykom firmy *ERS Electronic* z Bawarii, związanej z produkcją półprzewodników (Kublik 2022). Warto odnotować, że debatą nad relacjami z Państwem Środka żywo zainteresowane były środowiska zarówno polityczne, jak i gospodarcze. Wśród rozmaitych podmiotów stawiających sobie za zadanie wspieranie niemiecko-chińskich stosunków handlowych można wymienić m.in.: Delegacje Niemieckiej Gospodarki w miastach chińskich (Pekin, Szanghaj i Guangzhou) niemieckie Izby Handlowe w tym kraju (zob: <https://china.ahk.de/de/ueber-uns>) czy szczycące się długą, trzydziestopięcioletnią tradycją współpracy gospodarczej z Państwem Środka, Niemiecko-Chińskie Zrzeszenie Gospodarcze (*Deutsch-Chinesische Wirtschaftsvereinigung*).

Konflikt na Ukrainie bez wątpienia zmienił w fundamentalny sposób postrzeganie w Niemczech Rosji, uznanej za najpoważniejsze zagrożenie dla europejskiego ładu pokojowego, jednak istotna ewolucja wizerunkowa objęła także Chińską Republikę Ludową. Mglisty w retoryce, ale życzliwy wobec Moskwy stosunek Pekinu do konfliktu rosyjsko-ukraińskiego zaczął być na Zachodzie definiowany jako prorosyjska neutralność (Biba 2022). Natomiast u podstaw wspomnianej zmiany wizerunkowej leżały coraz ofensywniejsze poczynania Pekinu, który wyraźnie odchodził od tradycji Deng Xiao Pinga, polegającej na cierpliwym budowaniu pozycji państwa, bez objawiania tendencji mocarstwowych. Otwarcie demonstrowane roszczenia terytorialne wobec licznych wysp na okalających Chiny akwenach, kolidujące ze stanowiskami państw regionu, usypywanie sztucznych wysp dla celów wojskowych, a nade wszystko napię-

cia wokół Tajwanu powodowały, że w Niemczech dojrzewać zaczęła refleksja zakładająca rozważenie rozluźnienia więzów gospodarczych z Chinami na tyle, aby ewentualne napięcia polityczne nie zdestabilizowały gospodarki niemieckiej. Zerwanie więzów energetycznych z Rosją było poważnym ostrzeżeniem, tym bardziej że zakres relacji ekonomicznych z Chinami zdecydowanie przewyższał rozmiar stosunków gospodarczych z Rosją. Wspomnianą zmianę wizerunkową potwierdzały dokumenty zarówno rządowe, jak i środowisk gospodarczych, także z okresu przed inwazją Rosji na Ukrainę. Wśród najważniejszych spośród nich można wymienić raporty instytucji gospodarczych, badawczych, zaś wśród dokumentów rządowych umowę koalicyjną (grudzień 2021 r.), Narodową Strategię Bezpieczeństwa (czerwiec 2023 r.) oraz Strategię Niemiec wobec Chin (lipiec 2023 r.).

Jeszcze w styczniu 2019 r. opublikowany został raport Federalnego Związku Przemysłu Niemieckiego (*Bundesverband der Deutschen Industrie*) na temat perspektyw niemiecko-chińskich stosunków gospodarczych. Dokument został podzielony na dwie zasadnicze części: pierwsza omawia diagnozę w postaci chińskiego wyzwania, druga jest zestawem propozycji rozwiązań. Zgodnie z tym opisem, imponujące tempo chińskiego rozwoju gospodarczego było przez lata łączone z szansą na włączenie Chin do światowego systemu gospodarczego. Jednak Chiny przez cztery dekady nie rozwijały się zgodnie z liberalną logiką wolnorynkową, kreując własny model rozwoju, łączący elementy liberalizmu i etatyzmu. Cechy systemu chińskiego sprowadzają się do wiodącej roli partii komunistycznej w sferze politycznej i gospodarczej, deformacji rynku i cen w wyniku ingerencji państwa w mechanizmy gospodarcze, ograniczeń w dostępie zagranicznych podmiotów gospodarczych do rynku chińskiego, wymuszania transferu technologii na obcych podmiotach gospodarczych oraz pełnej kontroli nad społeczeństwem przy użyciu nowoczesnych technologii. Chiny, będąc beneficjentem globalizacji, jednocześnie bezwzględnie wykorzystują swoją siłę polityczną i gospodarczą dla forsowania własnych interesów. Jak podkreślono, chińsko-niemieckie partnerstwo gospodarcze wyraźnie wzrosło w ostatnich czterech dekadach, przynosząc korzyści obu stronom. Podkreślono znaczenie Chin jako rynku zbytu, miejsce inwestycji i produkcji. Jednak rosnące ryzyko związane z nadmiernym uzależnieniem od współpracy z Chinami stwarza konieczność stałej obserwacji sytuacji w Państwie Środka oraz rozważania dywersyfikacji rynków. Istotna refleksja wiązała się z chińską strategią „Made in China 2025” (uchwaloną jeszcze w 2015 r.), przewidującą m.in. zdecydowane zwiększenie chińskiego udziału w kluczowych gałęziach gospodarki światowej i redukcję uzależnienia od rynków zagranicznych. W dokumencie zwrócono uwagę, że państwowe wsparcie Pekinu dla własnych

przedsiębiorstw na obcych rynkach powoduje, iż niemieckie przedsiębiorstwa są z nich wypychane. Jako receptę wskazano potrzebę większych inwestycji w innowacyjne technologie w Niemczech i UE, wsparcie sektora badań, selektywną współpracę badawczą w sektorach cywilnym i wojskowym, ochronę własności intelektualnej, zatrudnianie wysoko wykwalifikowanych kadr, inwestowanie w digitalizację oraz rozwijanie sztucznej inteligencji. Zaapelowano o dalsze spójne działanie UE jako globalnej potęgi handlowej, tylko wspólnie będącej w stanie sprostać konkurencji chińskiej. BDI zaproponowało sformułowanie spójnej długookresowej strategii wobec Chin na poziomie Niemiec i UE, zaostrezenie instrumentów antysubwencyjnych, przeciwdziałanie chińskiemu dumpingowi w zakresie usług oraz ochronę własnych przedsiębiorstw na obcych rynkach, z których są eliminowane przez chińskie firmy wspierane przez państwo. Jednocześnie podkreślono potrzebę współpracy z Chinami w rozwiązywaniu problemów globalnych, zwłaszcza ochrony klimatu (*Grundsatzpapier China* 2019).

Rosnąca pozycja polityczna Państwa Środka, jak i jego znaczenie w handlu międzynarodowym znalazły swój wyraz w dokumencie programowym Niemiecko-Chińskiego Zrzeszenia Gospodarczego (*Deutsch-Chinesische Wirtschaftsvereinigung*) z 2022 r. opublikowanym z okazji pięćdziesiątej rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy RFN a ChRL. Podkreślono w nim chińskie osiągnięcia ostatnich dekad na rzecz zwalczania ubóstwa w kraju, akcentując przy tym chińską percepcję doświadczeń historycznych (o niemieckiej aktywności w Chinach w XIX w. zob. Leutner, Mühlhahn 2001: 20-30), gdy dawne cesarstwo w XIX i na początku XX w. było przedmiotem wyzysku gospodarczego ówczesnych mocarstw. Odnosząc się do kontekstu bilateralnego, dokument informował o zaangażowaniu ok. 6 tys. niemieckich przedsiębiorstw w Chinach i ok. 2,5 tys. chińskich w Niemczech. Niemieckie inwestycje bezpośrednio w Państwie Środka oceniono na sumę 89,5 mld euro, zaś chińskie w Niemczech na ok. 3,7 mld euro. Mimo stosunkowo pojednawczego tonu i docenienia chińskich osiągnięć rozwojowych, nie zabrakło wyrazów niepokoju z powodu protekcyjnych praktyk Pekinu w handlu międzynarodowym. Wśród postulatów warunkujących dalszą współpracę wymieniono m.in. pewność prawa, swobodę funkcjonowania przedsiębiorstw, ochronę własności materialnej i intelektualnej – zatem te kwestie, które od dłuższego czasu uznawane były za istotne bóleczki w relacjach gospodarczych z ChRL (*Deutschland und China* 2022).

Interesującą lekturą jest także nieco nowszy, bo opublikowany w kwietniu 2023 r., obszerny raport na temat niemieckich inwestycji w Chinach, przygotowany przez Fundację Bertelsmanna, koloński Instytut Gospodarki Niemiec-

kiej, Instytut Studiów Chińskich *MERCATOR* i Federalny Związek Przemysłu Niemieckiego. Autorzy docenili znaczny wzrost niemieckich inwestycji bezpośrednich w Chinach – z 29 mld w 2010 r. do niemal 90 mld euro w 2020 r. Ta druga kwota – aczkolwiek niebagatelna – stanowiła jednak tylko 6,8% niemieckich zagranicznych inwestycji bezpośrednich (najwięcej przypadało na kraje UE – 34% i Stany Zjednoczone – 27%). Lwia część niemieckich inwestycji w Państwie Środka generowana była przez przemysł motoryzacyjny, następnie sektory chemiczny i maszynowy. Roczne zyski pochodzące z inwestycji bezpośrednich w latach 2017-2021 oceniano na kwoty w granicach 11-15 mld euro, z czego 2-7 mld euro było reinwestowane w Chinach. Przewidywano wzrost w następnych latach znaczenia tamtejszego rynku dla inwestycji niemieckich, przy jednoczesnym wzmocnieniu kontroli Komunistycznej Partii Chin nad gospodarką, co miałyby przełożyć się na pogorszenie się perspektyw eksportu do azjatyckiego mocarstwa (*Gewinne* 2023: 6-7).

Z kolei analizę dokumentów rządowych wypada rozpocząć od umowy koalicyjnej z 2021 r. Zgodnie z jej zapisami, relacje z Chinami postrzegane są w trzech wymiarach opisujących Państwo Środka jako: partnera, konkurenta i systemowego rywala. Zapowiedziano sformułowanie obszernej niemieckiej strategii wobec Chin, wkomponowanej w ramy wspólnej polityki Unii Europejskiej. Zadeklarowano pragnienie kontynuowania konsultacji międzyrządowych. Jednocześnie dokument nie pozostawiał wątpliwości, że polityka wobec Chin powinna podążać wspólnym, transatlantyckim kursem. Wyrażono oczekiwania pełnienia przez Pekin roli stabilizującej międzynarodowe środowisko bezpieczeństwa, włącznie z rozstrzygnięciem sporów terytorialnych na morzach okalających Chiny zgodnie z regułami międzynarodowego prawa morza. Także wszelkie zmiany *status quo* w kwestii Tajwanu powinny być rozstrzygnięte drogą pokojową, zaś Tajwan powinien mieć możliwość udziału w pracach organizacji międzynarodowych. Koalicja opowiedziała się także za poważnym traktowaniem zasady „jeden kraj – dwa systemy” w odniesieniu do Hongkongu. Zasygnalizowany został problem łamania praw człowieka w Sinciangiu (*Mehr Vortschritt* 2021: 124).

Zapisy Narodowej Strategii Bezpieczeństwa z 2023 r. w zasadzie nie różnią się od treści umowy koalicyjnej, zresztą Chinom nie poświęcono wiele miejsca w dokumencie. Państwo Środka ponownie zdefiniowane zostało na trzech poziomach: jako partner, konkurent i systemowy rywal. Dostrzeżono jednakże, że w ostatnich latach wzrosły elementy rywalizacji. Podkreślono, że Pekin próbuje podważyć istniejący porządek międzynarodowy oparty na dotychczasowych zasadach, wysuwa roszczenia do dominacji regionalnej, nie przestrzega praw człowieka i wykorzystuje swoje atuty ekonomiczne do realizacji celów

politycznych. Ponownie jednak pojawiła się wzmianka, że współpraca z Pekinem jest niezbędna dla rozwiązywania najważniejszych problemów międzynarodowych (*Wehrhaft* 2023: 12, 23).

Zapowiadana wcześniej Strategia wobec Chin została opublikowana 13 lipca 2023 r. Stanowi ona stosunkowo obszerny, liczący 65 stron dokument. W sześciu rozdziałach skupiona jest diagnoza i propozycje postępowania w stosunkach z Chinami, zarówno na poziomie UE, jak i Niemiec. Stanowi ona w praktyce szczegółowe rozwinięcie tez, które pojawiały się we wcześniejszych dokumentach. Wśród istotnych treści można wskazać zapis o akceptacji dla polityki „jednych Chin” i utrzymywaniu stosunków dyplomatycznych tylko z ChRL, jednak autorzy dokumentu nie pozostawili wątpliwości, że Niemcy utrzymują kontakty w różnych dziedzinach także z Tajwanem i wspierają jego udział w działalności rozmaitych organizacji międzynarodowych, zaś wszelkie zmiany statusu wyspy muszą być dokonane drogą pokojową (*China-Strategie* 2023: 13). Istotne znaczenie przypisano wspólnej unijnej polityce wobec Chin, podkreślając jednocześnie doniosłość bilateralnych chińsko-niemieckich konsultacji międzyrządowych. Zaproponowano wzmocnienie dialogu UE-Chiny poprzez stworzenie nowego formatu szczytu obejmującego szefów państw i rządów (*China-Strategie* 2023: 16-17). W części poświęconej stosunkom bilateralnym (część trzecia) skonstatowano fakt ścisłych relacji niemiecko-chińskich, pogłębianych przez ostatnie dekady, m.in. zaangażowanie ponad 5 tys. niemieckich firm na rynku chińskim, znaczne rozmiary wymiany uczniowskiej, studenckiej i naukowej, partnerstwo miast i innych jednostek terytorialnych. Gorzka refleksja wiąże się natomiast z oceną, iż z powodu działań Pekinu relacje te stają się asymetryczne (na niekorzyść Niemiec). Dokument podkreślił potrzebę szczerego dialogu na temat owej asymetrii i problemów w relacjach dwustronnych. Zaproponowano podtrzymanie odbywających się od 2011 r. konsultacji międzyrządowych i wzmocnienie ich w bardziej szczegółowych formatach. Berlin opowiedział się za wspieraniem i rozbudową kontaktów międzyparlamentarnych oraz na poziomie społecznym, m.in. poprzez Forum Dialogu Niemiecko-Chińskiego (*China-Strategie* 2023: 20-22).

Interesujące zapisy znalazły się w części dotyczącej dwustronnych stosunków gospodarczych. W dokumencie skonstatowano, że realizowana w latach 90. i na początku XXI w. chińska polityka „reform i otwarcia” uległa niekorzystnym zmianom, zwłaszcza podczas pandemii *Covid-19*. Jednocześnie zadeklarowano: „Chcemy trwać przy gospodarczych powiązaniach z Chinami. Chcemy jednak zmniejszyć uzależnienie w krytycznych obszarach aby złagodzić wynikające stąd ryzyka” (*de-risking*). Wśród nich wskazano – w oparciu o doświadczenia wynikające z pandemii *Covid-19* – takie dziedziny, jak ar-

tykuły medyczne, surowce ziem rzadkich czy półprodukty związane z sektorem energii odnawialnej. Podkreślono ryzyko dla bezpieczeństwa związane z napięciem w Cieśninie Tajwańskiej, szczególnie dla dostaw półprzewodników. Kolejny zarzut wiązał się z dyskryminacją przedsiębiorstw niemieckich na rynku chińskim (*China-Strategie* 2023: 25-26). Szczegółowe propozycje na rzecz zmniejszania ryzyka uzależnienia od Chin znalazły się w rozdziałach czwartym i piątym Strategii (m.in. inwestowanie w innowacyjne technologie w UE i Niemczech, dywersyfikacja łańcuchów dostaw, wzmacnianie suwerenności technologicznej, środki kontroli eksportu, podnoszenie odporności na zagrożenia hybrydowe, zdefiniowanie dziedzin infrastruktury krytycznej wymagającej ochrony, ochrona cyberprzestrzeni, współpraca międzynarodowa itd.). Sformułowano tu znamiennej opinię, iż inwestujące w Chinach „przedsiębiorstwa muszą adekwatnie uwzględniać ryzyko geopolityczne w swoich decyzjach” (*China-Strategie* 2023: 37). Uzupełnijmy, że strona chińska w oficjalnych przekazach wyrażała swoje niezadowolenie z treści Strategii, oświadczając że strategia *de-risking* może zakłócić współpracę i wzajemne zaufanie. Z drugiej jednak strony – jak opisywał jeden z ośrodków badawczych (*Mercator Institute for China Studies*) – przekaz kontrolowanych przez Pekin *mass-medium* na użytek wewnętrzny był znacznie bardziej ugodowy, zaś rezygnacja przez Niemcy z pełniejszego uniezależnienia gospodarczego od Chin (*decoupling*) na rzecz dużo łagodniejszego *de-risking* została przyjęta generalnie z zadowoleniem (Reiß 2024).

Spektakularnym przykładem kontrowersji wokół chińskiej ekspansji gospodarczej stały się pod koniec 2022 r. plany zakupu akcji niemieckiego terminala przeładunkowego w porcie w Hamburgu przez potężnego państwowego chińskiego armatora *China Shipping Ocean Company* (COSCO). W publicznej debacie w Niemczech w formie ostrzeżeń wskazywano na przejęcie 67% (początkowo 51%, następnie kolejne 16%) własności przedsiębiorstwa odpowiedzialnego za funkcjonowanie portu w greckim Pireusie (*Piraeus Port Authority*). Inwestycja stanowiła element chińskich planów inwestycyjnych w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku, w szerokim odbiorze nieraz określanej jako „nowy jedwabny szlak”. Warto dodać, że Grecja w 2018 r. wyraziła gotowość udziału w tym pełnym rozmachu koncepcie, przystępując niebawem także do inicjatywy 16+1, tj. formatu współpracy Chin z grupą państw środkowej i południowej Europy (obecnie format 14+1, zob. Bastian 2022). Doświadczenia te, w powiązaniu z niejednoznaczną postawą Pekinu wobec wojny na Ukrainie i podniesieniem napięcia wokół Tajwanu, wywołały ożywienie niemieckiej opinii publicznej, coraz wyraźniej opowiadającej się za zweryfikowaniem początkowych planów zbycia 35% akcji hamburskiego przedsiębiorstwa na rzecz COSCO. Sy-

gnalizowano także obawy formułowane przez sojuszników – zwłaszcza Stany Zjednoczone i Francję – przed finalizacją umowy. W efekcie pod koniec października 2022 r. przy zaangażowaniu kilku ministerstw, wypracowany został konsens koalicji w Berlinie. Nie odrzucono całkowicie pomysłu sprzedaży części hamburskiego przedsiębiorstwa, jednak początkowe 35% skurczyło się do niecałych 25% (*Offenbar* 2022), finalizacja umowy nastąpiła w czerwcu 2023 r. (Müßgens 2023).

Alarmistycznym prognozom uzależnienia gospodarczego od Chin towarzyszyła aktywność dyplomatyczna Berlina wobec Państwa Środka po rozpoczęciu przez Rosję działań zbrojnych przeciwko Ukrainie. Jej przejawem były liczne kontakty bilateralne w różnych formatach. Jednym z pierwszych była wideokonferencja z udziałem Xi Jinpinga i Olafa Scholza dnia 9 maja 2022 r., na której – według oficjalnych komunikatów – poruszono rozmaite tematy związane ze współpracą dwustronną, także w związku z wojną na Ukrainie (*Bundeskanzler* 2022). Kanclerz natomiast osobiście na początku listopada tego samego roku udał się do Pekinu, gdzie głównym tematem rozmów pomiędzy przywódcami była wojna rosyjsko-ukraińska. Xi podkreślał, że obie strony konfliktu powinny odbudować jak najszybciej bezpośrednie kanały komunikacji i podjąć rozmowy pokojowe. Scholz już wcześniej zapowiadał, że będzie chciał poruszyć temat rosyjskiej agresji na Ukrainę w nadziei, że Xi wpłynie na Władimira Putina, aby ten zaprzestał gróźb użycia broni nuklearnej przeciwko Ukrainie. Kanclerz rozmawiał także z premierem Li Keqiangiem. Obaj rozmówcy w oświadczeniu dla prasy po spotkaniu zgodzili się, że rosyjskie, mniej czy bardziej otwarte, groźby użycia broni nuklearnej są nie do zaakceptowania. Opowiedzieli się za szybkim zakończeniem konfliktu (Böge 2022).

Niemal rok po rozpoczęciu działań wojennych, na początku grudnia 2022 r. na łamach „Foreign Affairs” ukazał się obszerny artykuł Olafa Scholza, w którym kanclerz sformułował pierwsze wnioski i diagnozę aktualnej polityki międzynarodowej. Na samym wstępie nawiązał do sformułowanego w swym przemówieniu z 27 lutego 2022 r., po rosyjskiej inwazji na Ukrainę, pojęcia *Zeitenwende* (epokowego przełomu) (*Regierungserklärung* 2022), zaznaczając że jest to proces zachodzący w skali globalnej. Podkreślił znaczenie Chin, „silnych ekonomicznie, pewnych siebie politycznie. W tym nowym wielobiegunowym świecie różne kraje i modele rządzenia konkurują o władzę i wpływy” – zaznaczył kanclerz. Główny ciężar artykułu poświęcił rosyjskiej inwazji na Ukrainę, gorzko konstatując powrót Rosji do polityki imperialnej i wielokrotnie zapewniając o przywiązaniu do współpracy transatlantyckiej oraz NATO-wskich gwarancji sojuszniczych. Dalszą część opracowania kanclerz poświęcił w dużej części Chinom, konstatując że znalazły się w roli światowego gracza. Konty-

nuując swą diagnozę wyraził jednak pogląd, że „awans Chin nie jest uzasadnieniem dla izolacji Pekinu ani ograniczania współpracy. Ale jednocześnie rosnąca siła Chin nie usprawiedliwia ich roszczeń hegemonicznych w Azji i poza nią”. Gorzka diagnoza dotyczyła także konkurencji gospodarczej z Chinami: „We współpracy z europejskimi partnerami, Niemcy nadal będą domagać się równych zasad konkurencji dla przedsiębiorstw europejskich i chińskich. Chiny robią zbyt mało w tym względzie i wyraźnie weszły na ścieżkę w kierunku izolacji i odejścia od otwartości” (Scholz 2022).

Relacje chińsko-niemieckie przechodziły w tym okresie zmienne fazy. I tak oto irytację Pekinu wywołała wizyta minister edukacji i badań naukowych Bettiny Stark-Watzinger z FDP i posła Zielonych Kaia Gehringa na Tajwanie w dniach 20-23 marca 2023 r. Niemiecka minister jednocześnie pełniła tam rolę członka swej partii, biorąc udział w uroczystym otwarciu biura Fundacji Friedricha Naumanna w Tajpej. ChRL – jak można było oczekiwać – potępiła wizytę jako kontakty z „separatystycznymi siłami” (*Bildungsreise* 2023). Warto podkreślić, że była to pierwsza wizyta niemieckiego ministra na Tajwanie od ponad ćwierćwiecza, gdy na wyspie w 1997 r. gościł minister gospodarki Günter Rexrodt, także reprezentujący liberałów.

Państwo Środka (portowy Tianjin, a następnie Pekin) było także celem wizyty szefowej resortu spraw zagranicznych Annaleny Baerbock 13 kwietnia 2023 r. Dodajmy, że odbyła się ona kilka dni po spotkaniu francuskiego prezydenta Emmanuela Macrona i przewodniczącej Komisji Europejskiej Ursuli von der Leyen z Xi Jinpingiem w Chinach, po której padła szeroko komentowana i raczej krytycznie odebrana wypowiedź francuskiego prezydenta, iż Europa powinna bardziej asertywnie postępować wobec USA, aby nie pozwolić wmanewrować się w ewentualne „kryzysy, które nie są nasze” (*Macron* 2023; *Anderlini, Caulcutt* 2023). W agendzie rozmów Baerbock z ministrem spraw zagranicznych ChRL Qin Gangiem znalazły się kwestie współpracy gospodarczej i ochrony klimatu, ale i najbardziej kontrowersyjne bieżące zagadnienia, niechętnie poruszane przez gospodarzy, jak prawa człowieka, problem Tajwanu czy bliskie relacje Pekinu z Moskwą. Nalegania Baerbock, aby Chiny wywarły presję na Rosję w celu zakończenia działań wojennych, podobnie jak wcześniej spotkały się z niezmienną argumentacją o neutralności Chin w tym konflikcie i zapewnieniami, że nie zamierzają wspierać Rosji dostawami broni. Nie mogło jednak umknąć uwadze obserwatorów polityki zagranicznej Chin, że po wybuchu konfliktu intensywnie wzmacniały one współpracę gospodarczą z Rosją, korzystając m.in. z możliwości zakupu tanich surowców, tym samym zasilając budżet Rosji i umożliwiając finansowanie wojny (*Eyssel* 2023).

Stanowiska wobec konfliktu na Ukrainie obie strony podtrzymywały także podczas bilateralnych konsultacji międzyrządowych w Berlinie 20 czerwca 2023 r. Niemcy podkreślali znaczenie Chin jako stałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ w rozwiązaniu konfliktu. Z satysfakcją odnotowali fakt, iż Pekin nie wspiera Rosji dostawami broni. Oprócz szefów rządów Olafa Scholza i Li Qiang, spotkali się ministrowie kilku resortów. Rząd federalny po konsultacjach potwierdził powołanie dwustronnego dialogu w sprawie klimatu i transformacji (*Klima- und Transformationsdialog*) i poinformował o rozmowach w sprawie dalszego rozwoju stosunków gospodarczych. Przyjazd chińskiej delegacji stał się także okazją do uczestnictwa we wspólnym Forum Niemiecko-Chińskim w sprawie współpracy gospodarczej i technologicznej (*Globalen* 2023). Jeden z ośrodków badawczych informował o entuzjastycznych wręcz reakcjach prasy chińskiej po konsultacjach, uznając podejście kanclerza Scholza jako konstruktywne, sceptycznie zaś oceniając postawę Zielonych, którzy mieli być ideologicznie uprzedzeni do Chin. Pozytywne konstatacje i zapowiedzi współpracy nie mogły jednak rozwiązać nieufności europejskich przedsiębiorstw wobec Chin. Dodajmy ponadto, że od dłuższego czasu nasilały się naciski Komisji Europejskiej, aby Niemcy wykluczyły lub ograniczyły udział chińskich dostawców wrażliwych technologii (*Huawei* i *ZTE*), zwłaszcza w obszarze 5G, ze swojego rynku. Ich udział w technologii 5G oceniano na 59% rynku niemieckiego (*Deutsch-chinesische* 2023).

W politycznych relacjach chińsko-niemieckich wracały w tym okresie napięcia w przestrzeni dyplomatycznej. Irytację Pekinu wywołała np. wypowiedź minister Annaleny Baerbock podczas jej wizyty w Stanach Zjednoczonych we wrześniu 2023 r., w której określiła Xi Jinpinga wprost jako dyktatora, wplatając swe słowa w kontekst wojny rosyjsko-ukraińskiej: „Jeśli Putin wygrałby tę wojnę, jaki byłby to sygnał dla innych dyktatorów na świecie, jak Xi, jak chiński prezydent?” – pytała szefowa niemieckiej dyplomacji (*China wegen* 2023).

Od generalnego konsensu niemieckich sił politycznych co do oceny polityki Chin były jednak wyjątki. Szczególnie spektakularnym przykładem lobbingu na rzecz Pekinu stała się działalność nieaktywnego już wprawdzie, ale znanego polityka, Rudolfa Scharpinga. Ten prominentny niegdyś polityk *SPD*, minister obrony w okresie 1998-2002, od lat organizował za pośrednictwem swojej firmy doradczej *Rudolf Scharping Strategie Beratung Kommunikation*, wraz z chińskim podmiotem *China Economic Cooperation Center*, niemiecko-chińskie konferencje gospodarcze. Ostatnia z nich odbyła się w dniach 6-7 listopada 2023 r. Jego działalność i wypowiedzi budziły spore kontrowersje, jak np. szeroko komentowane słowa o trwającej „budowie państwa prawa” w ChRL. Nic zatem dziwnego, że część opinii publicznej uznawała go wręcz

za chińską tubę propagandową. Michael Brand, jeden z polityków chadeckich, odpowiedzialny za problemy praw człowieka we frakcji parlamentarnej, określił Scharpinga wręcz jako „instrument jednej z największych dyktatur w historii, która zagraża naszej wolności i naszemu stylowi życia”. Strona chińska oczywiście oceniała jego działalność jako konstruktywną dla stosunków bilateralnych (Brosel, Neumann 2023).

Zmiany w niemieckiej percepcji ładu międzynarodowego po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej znalazły swój wyraz także w dokumentach partii politycznych. W styczniu 2023 r. SPD opublikowała program polityki zagranicznej. Zawarto w nim m.in. postulat zaktualizowania polityki wobec Państwa Środka w nowych okolicznościach. Skonstatowano fakt awansu Chin do statusu mocarstwa globalnego w dobie rządów Xi Jinpinga. Zaakcentowano, iż politykę zagraniczną Pekinu charakteryzuje coraz większa pewność siebie, jednocześnie jego działania są coraz bardziej agresywne, co w szczególności przejawia się dążeniami hegemonicznymi w jego sąsiedztwie. Potępiono praktyki łamania praw człowieka, zwłaszcza ograniczenia wolności Hongkongu. SPD, doceniając znaczenie Chin w rozwiązywaniu wyzwań międzynarodowych, opowiedziała się za wspólną europejską polityką wobec azjatyckiego mocarstwa, jednocześnie potwierdzając aprobatę dla polityki „jednych Chin”. W dokumencie czytamy o potrzebie „konstruktywno-krytycznego” dialogu z Chinami, także na temat praw człowieka, chińskiego protekcyjizmu oraz konieczności pokojowego rozwiązania kwestii Tajwanu (*Sozialdemokratische* 2023: 16-17).

Także FPD opublikowała na początku lutego 2023 r. nieco bardziej szczegółowy, kilkunastostronicowy dokument zawierający opis międzynarodowej pozycji i aktywności Chin oraz propozycje w sprawie polityki wobec Państwa Środka. W zasadzie diagnoza nie odbiegała od dominujących na niemieckim scenie politycznej krytycznych ocen ewolucji polityki ChRL, podobnie jak zawarte w dokumencie rekomendacje. W przypadku liberałów mocny akcent położony został na prawa człowieka, pojawił się m.in. postulat sformowania „sojuszu demokracji”, wzmocnienia współpracy z Tajwanem, ale bez kwestionowania polityki „jednych Chin” (*Positionspapier* 2023).

Jeszcze obszerniejszy i bardziej szczegółowy charakter miał opublikowany kilka miesięcy później dokument frakcji CDU/CSU w *Bundestagu*, poświęcony wyłącznie Chinom. Polityka Pekinu spotkała się z surowymi ocenami, krytyce poddano – podobnie jak w dokumentach SPD czy FDP – imperialne dążenia ChRL, zwłaszcza w regionie Azji Południowo-Wschodniej. Chadecy opowiedzieli się wspólną transatlantycką i europejską polityką wobec Chin, wzmacnianiem sojuszy z państwami trzecimi (zwłaszcza w Indo-Pacyfiku, ale i Afry-

ce czy Ameryce Łacińskiej) w obliczu chińskiego wyzwania, konsekwentnym wspieraniem praw człowieka, zasadą wzajemności w relacjach gospodarczych włącznie ze „strategią ekonomicznego odstraszenia” (*wirtschaftliche Abschreckungsstrategie*), dywersyfikacją polityki handlowej, uwzględnianiem ryzyka inwestycyjnego w ChRL i wieloma innymi szczegółowymi postulatami. Wśród rekomendacji instytucjonalnych dotyczących szczebla rządu federalnego znalazło się m.in. pogłębienie koordynacji polityki poszczególnych resortów wobec Chin, utworzenie specjalnej jednostki analitycznej podległej rządowi zajmującej się Chinami (*Kompetenzzentrum China*), większa instytucjonalizacja badań nad Chinami i inne (*Souverenität* 2023).

Wnioski

Zasygnalizowany we wstępie zmieniający się ład międzynarodowy wymaga reakcji i działań dostosowawczych poszczególnych podmiotów stosunków międzynarodowych. Dotyczy to także Unii Europejskiej i Niemiec. W Berlinie wyciągnięto w ostatnich latach istotne wnioski z rosyjskiej inwazji na Ukrainę, rzutujące także na perspektywy współpracy z Chinami. Ofensywna strategia Państwa Środka, w szczególności w Azji Południowo-Wschodniej, ale i niepozbawiona ambicji globalnych, zrodziła w Niemczech refleksję o konieczności modyfikacji kursu wobec Chin. Zmierza ona do ograniczenia uzależnienia ekonomicznego od azjatyckiego mocarstwa w celu uniknięcia ewentualnych perturbacji dla niemieckiej gospodarki w przypadku ewentualnej politycznej eskalacji. Dostrzegalny jest generalny konsens wiodących niemieckich sił politycznych w tej sprawie, niemniej jednak Berlin unika radykalnych kroków, promując raczej koncepcję *de-risking* niż *decoupling*.

Można się spotkać z głosami optywującymi za wzmocnieniem więzi niemiecko-chińskich. Taka perspektywa łączy się z oceną, że rząd Olafa Scholza zerwał z dziedzictwem Angeli Merkel (zmierzającym do wzmocnienia strategicznej autonomii UE) na rzecz powrotu do ściślejszych relacji ze Stanami Zjednoczonymi pod prezydenturą Joe Bidena. Wspomniane dążenia rządu Merkel przejawiać się miały m.in. wspieraniem kooperacji zarówno z Rosją, tj. wsparciem dla budowy gazociągu *Nord Stream 2*, jak i Chinami, np. poprzez wspieranie unijno-chińskiego porozumienia o inwestycjach. Głosy takie wiążą się z krytycznym podejściem do polityki obecnej koalicji *SPD-Zieloni-FDP*, podążającej za kursem Waszyngtonu (Yuru 2023: 27-28). Trudno oczywiście się dziwić, że w dobie amerykańsko-chińskiej rywalizacji mocarstwowej Pekin, szukając sprzymierzeńców na arenie międzynarodowej, wspiera wszelkie kon-

cepcje wiążące się z hasłem strategicznej autonomii Europy i stara się akcentować, że interesy Europy i USA nie są tożsame. Można bowiem założyć, że owa strategiczna autonomia osłabiałaby dotychczasowe więzi z Waszyngtonem. Niemniej jednak Niemcy zmuszone będą do prowadzenia zręcznej polityki wobec Chin, wymagającej pogodzenia interesów gospodarczych z realiami geopolityki. Wrażliwość na ewentualne zakłócenia więzi gospodarczych wskutek możliwego zaostrzenia kursu Pekinu wobec Tajwanu nakłada na Berlin potrzebę ostrożnego postępowania i preferencji dla dyplomatycznych środków działania, co jest zresztą zgodne z powojenną tradycją polityczną RFN. Podtrzymywanie łagodnej, koncyliacyjnej formy relacji z Państwem Środka łączy się z kursem skierowanym na minimalizowanie ryzyka (*de-risking*), poprzez dywersyfikację importu wrażliwych produktów i ograniczanie chińskich inwestycji w Niemczech w sektorach uznanych za krytyczne. Z drugiej strony stopień dwustronnych powiązań gospodarczych, w tym inwestycji niemieckich koncernów w Chinach, powodują, że praktyczne wdrażanie koncepcji *de-risking* może okazać się bardzo trudnym wyzwaniem dla gospodarki niemieckiej, a nawet rodzić spory w UE z państwami mniej uzależnionymi od handlu z Państwem Środka i domagającymi się bardziej radykalnych posunięć wobec Pekinu. Potwierdzeniem miękkiego, ostrożnego podejścia rządu federalnego w tej kwestii może być wizyta Olafa Scholza i przedstawicieli kilkunastu niemieckich koncernów w ChRL w połowie kwietnia 2024 r., podczas której kanclerz przyjął bardzo ugodową postawę (Gibadło, Uznańska 2024). Można zatem wyciągnąć wniosek, że Niemcy dostrzegają potrzebę ograniczenia uzależnienia gospodarczego od Chin, przynajmniej w niektórych sektorach, jednak stopień wzajemnych powiązań ekonomicznych czyni to zadanie niezwykle trudnym.

Jednocześnie w obliczu konieczności wypracowania odpowiedniego stanowiska w realiach rywalizacji chińsko-amerykańskiej i konfrontacyjnej postawy Rosji, Niemcy będą zapewne priorytetowo traktowały kwestie „twardego” bezpieczeństwa, czyli stawiały na podtrzymanie więzi transatlantyckich. Z drugiej strony perspektywa taka obarczona jest znaczną dozą niepewności co do polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych po wyborach prezydenckich z końcem 2024 r. Niezależnie od ich wyniku, Niemcy powinny także promować wzmacnianie spójności działań politycznych Unii Europejskiej. Rezultat takich dążeń jest jednak trudny do przewidzenia, w znacznym stopniu zależy od ewolucji sytuacji politycznej i gospodarczej w samej Unii i nastrojów politycznych w jej państwach (w tym trwałości wsparcia dla Ukrainy). Jest to materia bardzo skomplikowana i wymagająca uwzględnienia wielu zmiennych w szerszym opracowaniu.

Bibliografia

- Allison G. (2018), *Skazani na wojnę? Czy Ameryka i Chiny unikną pułapki Tukidydesa?*, Bielsko-Biała.
- Anderlini J., Caulcutt C. (2023), *Europe must resist pressure to become „America's followers”, says Macron*, Politico, 9.04.2023, <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-china-america-pressure-interview/> (dostęp 29.02.2024).
- Bastian J. (2022), *Cosco-Einstieg in Hamburg: Kein Vergleich mit dem Hafen von Piräus*, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik, 11.11.2022, <https://www.swp-berlin.org/publikation/cosco-einstieg-in-hamburg-kein-vergleich-mit-dem-hafen-von-piraeus> (dostęp 29.02.2024).
- Benner T. (2023), *Von „umfassender strategischen Partnerschaft” zu Systemrivalität*. „Aus Politik und Zeitgeschichte”, nr 17, 24. April., s. 28-29.
- „Bildungsreise” in Taiwan (2023), „Tageszeitung”, 23.03.2023, <https://taz.de/Stark-Watzinger-besucht-Taipeh/!5920309/> (dostęp 29.02.2024).
- Biba S. (2022), *How to Make China Help Bring the War in Ukraine to an End*, German Institute for Global and Area Studies, GIGA Focus Asia, Nr 3, June 2022.
- Böge F. (2022), *Xi spricht sich gegen Einsatz von Atomwaffen aus*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 4.11.2022, <https://www.faz.net/aktuell/ukraine-konflikt/xi-jinping-spricht-sich-gegen-einsatz-von-atomwaffen-aus-18436556.html>.
- Brosel J., Neumann J. (2023), *Ex-SPD-Chef Scharping in der Kritik*, „Tagesschau”, 22.11.2023, <https://www.tagesschau.de/investigativ/report-mainz/scharping-china-100.html> (dostęp 1.03.2024)
- Bundeskanzler Scholz spricht per Videokonferenz mit dem chinesischen Staatspräsidenten Xi Jinping* (2022), 9.05.2022, <https://www.bundeskanzler.de/bk-de/aktuelles/bundeskanzler-scholz-spricht-per-videokonferenz-mit-dem-chinesischen-staatspraesidenten-xi-jinping-2037846> (dostęp 29.02.2024).
- China wegen Baerbock-Äußerung über Xi verärgert* (2023), „Deutsche Welle”, 18.09.2023, <https://www.dw.com/de/china-wegen-baerbock-%C3%A4u%C3%9Ferung-%C3%BCber-xi-ver%C3%A4rgert/a-66847930> (dostęp 29.02.2024).
- China-Strategie der Bundesregierung* (2023), Auswärtiges Amt, 2023, s. 13 <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2608578/810fdade376b1467f20bdb697b2acd58/china-strategie-data.pdf> (dostęp 25.02.2024).
- Ciesielska-Klikowska J. (2023), *Interest groups in shaping Germany's foreign policy towards China*, „Przegląd Zachodni” nr 3.
- Deutsch-chinesische Regierungskonsultationen +G5+. Unternehmen spalten China-Geschäft ab* (2023), 22.06.2023, Mercator Institute for China Studies, <https://merics.org/de/merics-briefs/deutsch-chinesische-regierungskonsultationen-5g-unternehmen-spalten-china-geschaeft> (dostęp 1.03.2024).
- Deutschland und China: Kooperation für nachhaltige Wirtschaftsentwicklung* (2022), Deutsch-Chinesische Wirtschaftsvereinigung, DCW-Positionen 2022, https://www.dcw-ev.de/files/DCW_Positionen_2022_de.pdf (dostęp 3.03.2024).
- Dieter H. (2021), *Die ungewisse Zukunft der deutsch-chinesischen Beziehungen*, Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP-Studie 23, Dezember.
- EU warns China it will „not tolerate” unfair competition at high-stakes summit* (2023), Euronews, 7.12.2023, <https://www.euronews.com/my-europe/2023/12/07/eu-warns-china-it-will-not-tolerate-unfair-competition-at-high-stakes-summit> (dostęp 30.06.2024).
- Eyssel B. (2023), *Klar die Konflikten angesprochen*, „Tagesschau”, 14.04.2023, <https://www.tagesschau.de/ausland/asien/china-baerbock-101.html> (dostęp 29.02.2024).

- Gemeinsame Mitteilung der Außenministerien zum Start der Freundesgruppe für Qualifizierte Mehrheitsentscheidungen in der Außen- und Sicherheitspolitik der Europäischen Union*, 4.05.2023, Auswärtiges Amt, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/-/2595302> (dostęp 8.03.2023).
- Gewinne deutscher Investoren in China – eine erste empirische Bestandaufnahme* (2023), April 2023, https://meric.org/sites/default/files/2023-04/20230419_FDI_Studie_2023_final.pdf (dostęp 3.03.2024).
- Gibadło L, Uznańska P. (2024), *De-risking może poczekać. Wizyta Scholza w Chinach*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 17.04.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-04-17/de-risking-moze-poczeka-wizyta-scholza-w-chinach> (dostęp 1.07.2024).
- Globalen Herausforderungen gemeinsam begegnen*, 20.06.2023, Bundesregierung, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/deutsch-chinesische-konsultationen-2197484> (dostęp 1.03.2024).
- Grundsatzpapier China. Partner und systemischer Wettbewerber – Wie gehen wir mit Chinas staatlich gelenkter Volkswirtschaft um?* (2019), Januar 2019, Bundesverband der Deutschen Industrie, <https://bdi.eu/publikation/news/china-partner-und-systemischer-wettbewerber> (dostęp 24.02.2024).
- <https://china.ahk.de/de/ueber-uns> (dostęp 1.03.2024).
- Kissinger H. (2017), *Porządek światowy*, Wołowiec.
- Köhn R., *Was Chinesen aus einem deutschen Konzern machen* (2017), „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 30.12.2017, <https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/unternehmen/was-haben-die-chinesen-mit-krauss-maffei-vor-15362585.html> (dostęp 10.03.2024).
- Kublik A. (2016), *Chiny przejmują kolejne niemieckie firmy technologiczne. Berlin stawia blokadę*, „Gazeta Wyborcza”, 25.10.2016, https://wyborcza.biz/biznes/7,179195,20889032,chiny-przejmuja-kolejne-niemieckie-firmy-technologiczne-berlin.html#S.embed_article-K.C-B.1-L.5.zw (dostęp 13.03.2024).
- Kublik A. (2022), *Czarna polewka dla Chińczyków – Niemcy zaczynają się odklejać od interesów z Pekinem*, „Gazeta Wyborcza”, 12.11.2022, https://wyborcza.biz/biznes/7,177151,29129886,trudne-odklejanie-niemiec-od-chin.html?_ga=2.49982816.778790777.1668163003-39389535.1667390868&disableRedirects=true#S.TD-K.C-B.5-L.1.duzy.
- Kuźniar R. (2022), *Zmierzch liberalnego porządku międzynarodowego 2011-2021*, Warszawa.
- Leutner M, Mühlhahn K. (2001), *Interkulturelle Handlungsmuster: Deutsche Wirtschaft und Mission in China in der Spätphase des Imperialismus*, (w:) *Deutsch-chinesische Beziehungen im 19. Jahrhundert. Mission und Wirtschaft in interkultureller Perspektive*, red. M. Leutner, K. Mühlhahn, Berliner China-Studien 38, Münster.
- Macron geht auf Distanz zu den USA – ausgerechnet nach Besuch in China* (2023), „Der Spiegel” 10.04.2023, <https://www.spiegel.de/ausland/emmanuel-macron-will-abhaengigkeit-von-usa-reduzieren-nach-besuch-in-china-a-73c46b20-d35a-44ab-9cb6-3919fc19a20e> (dostęp 29.02.2024).
- Majority of German firms feel unfair competition in China, commerce chamber says* (2024), Reuters, 10 April, <https://www.reuters.com/business/majority-german-firms-feel-unfair-competition-china-commerce-chamber-says-2024-04-10/> (dostęp 30.06.2024).
- Maull H. (2024), *Auflösung oder Ablösung? Die internationale Ordnung im Umbruch*, SWP-Studie, Dezember 2017.
- Mearsheimer J.J. (2019), *Tragizm polityki mocarstw*, Kraków.
- Mehr Vortschritt wagen. Bündnis für Freiheit, Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit. Koalitionsvertrag 2021-2025 zwischen der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands (SPD), Bündnis 90 / Die Grünen und den Freien Demokraten (FDP)* (2021), Berlin, den 7. Dezember 2021.
- Mintel J., von Ondarza N., *Mehr EU-Mehrheitsentscheidungen – aber wie?* (2022), Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP-Aktuell, Nr. 60, Oktober.

- Morozowski T. (2022), *Polityka Merkel wobec Chin*, (w:) *Interesy – wartości – kompromisy. Polityka zagraniczna Niemiec w erze Angeli Merkel*, red. K. Janoś, A. Kałabunowska, J. Kiwerska, T. Morozowski, Poznań.
- Müßgens Ch. (2023), *Hamburger Hafen besiegelt Einstieg der Chinesen*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung” 19.06.2023, <https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/cosco-deal-im-hamburger-hafen-nach-zwei-jahren-unter-dach-und-fach-18975003.html> (dostęp: 1.07.2024).
- Offenbar Kompromiss im umstrittenen Hafengesellschaft* (2022), „Der Spiegel”, 25.10.2022, <https://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/einstieg-von-cosco-in-hamburg-offenbar-kompromiss-im-umstrittenen-hafen-geschaef-a-0839b0e9-774c-4372-9f19-481f1f00ef8d> (dostęp 29.02.2024).
- Positionspapier der FDP-Fraktion zur China-Strategie* (2023), FDP, Februar 2023, <https://www.fdpbt.de/sites/default/files/2023-02/Positionspapier%20zur%20China-Strategie.pdf> (dostęp 4.03.2024).
- Przychodniak M. (2021), *Pozorny sukces – koniec negocjacji porozumienia inwestycyjnego UE -ChRL*, Biuletyn PISM, nr 20, 2.02.2021.
- Putin's famous Munich Speech 2007*, <https://www.youtube.com/watch?v=hQ58Yv6kP44> (dostęp 14.03.2024).
- Pressemitteilung Nr. 056 vom 14. Februar 2024* (2024), Statistisches Bundesamt, 14.02.2024, https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2024/02/PD24_056_51.html (dostęp 20.02.2024).
- Radziejewski B. (2023), *Nowy porządek globalny. Mocarstwa, średniacy i inne siły kierujące światem*, Warszawa.
- Rangfolge der Handelspartner im Außenhandel der Bundesrepublik Deutschland (vorläufige Ergebnisse) 2023* (2024), 14.02.2024, Statistisches Bundesamt, https://www.destatis.de/DE/Themen/Wirtschaft/Aussenhandel/Tabellen/rangfolge-handelspartner.pdf?__blob=publicationFile (dostęp 20.02.2024).
- Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022* (2022), <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-2008356> (dostęp 14.03.2024).
- Reiß S. (2024), *Chinese responses to Germany's China strategy: Attack abroad, assuage at home*, Mercator Institute for China Studies, 18.08.2024, <https://merics.org/de/kommentar/chinese-responses-germanys-china-strategy-attack-abroad-assuage-home> (dostęp 3.03.2024).
- Scholz O. (2022), *Die globale Zeitenwende*, „Foreign Affaires”, 5.12.2022, <https://www.foreignaffairs.com/germany/die-globale-zeitenwende> (dostęp 3.03.2024).
- Skutki dla bezpieczeństwa i obrony wynikające z wpływu Chin na infrastrukturę krytyczną w Unii Europejskiej. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 17 stycznia 2024 r. w sprawie wpływu Chin na infrastrukturę krytyczną w Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa i obrony*, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0028_PL.pdf (dostęp 2.07.2024).
- Souveränität aus eigener Stärke – Eckpfeiler einer neuen China-Politik. Positionspapier der CDU/CSU-Fraktion im Deutschen Bundestag* (2023), 18.04.2023, <https://www.cducusu.de/sites/default/files/2023-04/PP%20Eckpfeiler%20China-Politik%20neu.pdf> (dostęp 4.03.2024).
- Sozialdemokratische Antworten auf eine Welt im Umbruch* (2023), Berlin, 20.01.2023, https://www.spd.de/fileadmin/internationalepolitik/20232001_KIP.pdf (dostęp 4.03.2024).
- UE i Chiny osiągnęły porozumienie co do zasady w sprawie inwestycji* (2020), Komisja Europejska – Komunikat prasowy, 30.12.2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/pl/ip_20_2541/IP_20_2541_PL.pdf (dostęp 1.07.2024).

- Wehrhaft. Resilient. Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland. Nationale Sicherheitsstrategie (2023), Juni 2023, <https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/> (dostęp 25.02.2024).
- Wiśniewski R. (2023), *Polityka Chińskiej Republiki Ludowej wobec wojny rosyjsko-ukraińskiej. Uwagi i perspektywy dalszej ewolucji*, „Przegląd Zachodni”, nr 1-2.
- Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej i Rady. UE-Chiny – perspektywa strategiczna, Wysoki Przedstawiciel Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, Strasburg 12.03.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0005> (dostęp 10.03.2024).
- Yuru Lian, (2023) *Die „Zeitenwende“ der deutschen Aussenpolitik und ihre Bedeutung für die deutsch-chinesische Beziehungen*, (w:) *Deutsch-chinesische Beziehungen, 1972 bis 2022. Politik – Gesellschaft – Wissenschaft – Kultur*, red. Hongjie Chen, M. Leutner, N. Noesselt, Berliner China-Hefte 2023, Vol. 55.

Dr hab. Michał M. Kosman, prof. uczelni, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (m.kosman@ukw.edu.pl)

Słowa kluczowe: polityka zagraniczna Niemiec, *Zeitenwende*, Chiny, Rosja, Stany Zjednoczone, Olaf Scholz, Xi Jinping, ład międzynarodowy

Keywords: German foreign policy, *Zeitenwende*, China, Russia, United States, Olaf Scholz, Xi Jinping, international order

ABSTRACT

The aim of the article is to describe the evolution of Germany's policy towards the People's Republic of China in the conditions of the emerging new international order. The text is divided into several parts. The first one characterized the main features of the emerging international order, which is moving from the stage of unipolarity to multipolarity. Its two main links are the United States and the growing China, the third – with less potential – is Russia. These changes require adjustment actions from the European Union and Germany, especially in the wake of the Russian invasion of Ukraine in 2022. Then, the outline of Sino-German relations in the previous decades was described. The next part includes the most important program documents of the German authorities and economic institutions on policy towards China, as well as German diplomatic activity in relations with Beijing. The last part contains a summary and conclusions. The article uses the method of examining documents and studies.